

De (studenten)tijd van je leven!

Een handreiking voor gemeenten voor lokale samenwerking in de preventie van riskant alcoholgebruik bij studenten in het hoger onderwijs

De (studenten)tijd van je leven!

Een handreiking voor gemeenten voor lokale
samenwerking in de preventie van riskant
alcoholgebruik bij studenten in het hoger onderwijs

Colofon

Deze handreiking is tot stand gekomen met financiële steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Wij bedanken alle betrokkenen voor het delen van hun ervaringen en visie. Jullie zijn een inspirerend voorbeeld voor velen.

Auteurs

Laura Nijkamp, Trimbos-instituut
Michelle van der Horst, Trimbos-instituut
Aukje Sannen, Trimbos-instituut

Met medewerking van

Geert Bruinen, Gemeente Rotterdam
Kristian de Bruyne, Gemeente Rotterdam
Gino Cornelius, YOUZ verslavingszorg
Liza Gan - van Iperen, Codarts Rotterdam
Iteke de Jong, Erasmus Universiteit Rotterdam
Marit Lems, Hogeschool Rotterdam
Menno Siljee, Hogeschool Rotterdam
Lotte van den Bergh, Rotterdamse Kamer van Verenigingen
Laurens Wielaard, Erasmus Sport
Jolien Dopmeijer, Trimbos-instituut
Carmen Voogt, Trimbos-instituut

Vormgeving en productie

Canon Nederland N.V.

Beeld

Gettyimages.nl

Personen afgebeeld op de omslag van deze uitgave zijn modellen en hebben geen relatie tot het onderwerp van deze uitgave of ieder onderwerp binnen het onderzoeksdomein van het Trimbos-instituut.

De uitgave is te bestellen via www.trimbos.nl/webwinkel met artikelnummer **AF1874**.

Trimbos-instituut
Da Costakade 45
Postbus 725
3500 AS Utrecht
T: 030 - 297 11 00

©2021, Trimbos-instituut, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.

Inhoud

Inleiding	5
Visuele weergave aanpak	7
1 Actuele kennis over studenten en alcoholgebruik	8
1.1 Hoe zit het met het alcoholgebruik onder studenten?	8
1.2 Waarom drinken studenten?	9
1.3 Gevolgen van alcoholgebruik	11
2 Randvoorwaarden	13
2.1 Stel een gemeentelijk projectleider aan	13
2.2 Politiek en bestuurlijk draagvlak (intern en extern)	13
2.3 Reserveer middelen	14
2.4 Back-up in het geval iemand uitvalt	14
2.5 Houd rekening met bestuurswisselingen van studentenverenigingen	14
Stap 1 Interne en externe agendasetting	15
Voer een probleemanalyse uit	15
Organiseer een werksessie met interne en externe samenwerkingspartners	19
Stap 2 Mobiliseer samenwerkingspartners	20
Activeer het netwerk van lokale samenwerkingspartners voor het vervolg	20
Formeer een werkgroep	20
Inventariseer ideeën en standpunten	21
Stap 3 Maak een planning	22
Maak een planning	22
Maak een inschatting van de tijdsinvestering	22
Stap 4 Ontwikkel gezamenlijk een uitvoeringsplan	23
Stel onderdelen van het uitvoeringsplan vast	23
Stimuleer initiatieven die ontstaan tijdens de planvorming	25
Stap 5 Uitvoering, monitoring en evaluatie	26
Trap de uitvoering gezamenlijk af	26
Monitor de voortgang van de aanpak	26
Evalueer de voortgang van de aanpak	26
Aandachtspunten in de uitvoering	28

Referentielijst	30
Bijlage 1 Voorbeeldbrief aan beoogde werkgroepleden	32
Bijlage 2 Invulformat informatieverzameling	33
Bijlage 3 Vragenlijst inventarisatie	34

Inleiding

Waarom deze handreiking?

In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord (NPA) afgesloten met problematisch alcoholgebruik als één van de drie hoofdthema's. De overheid heeft met zeventig verschillende partners afspraken gemaakt over de aanpak van problematisch alcoholgebruik. Onder deze partijen bevinden zich ook de Vereniging van Samenwerkende Universiteiten (VSNU), de Vereniging Hogescholen (VH) en de Landelijke Kamer van Verenigingen (LKvV).

Studenten zijn als doelgroep expliciet geformuleerd in het NPA. Zo is de ambitie om in 2040 een gezonde leefstijl onderdeel te laten zijn van het hoger onderwijs. Ook moet het problematisch alcoholgebruik bij studerende jongvolwassenen in 2040 met 50% zijn afgenomen. Daarnaast moeten alle steden met hogescholen en universiteiten plannen 'alcoholpreventie & studie' hebben ontwikkeld. Doel van deze plannen is het terugdringen van problematisch alcoholgebruik onder studenten.

Dit is een ambitie die uitdagingen kent. Wat is ervoor nodig om een plan 'alcoholpreventie & studie' te ontwikkelen? Deze handreiking voor gemeenten biedt handvatten en hulpmiddelen om als gemeente samen te werken met het hoger onderwijs en andere lokale partners. We adviseren om in de plannen 'alcoholpreventie & studie' expliciet aandacht te besteden aan de volgende kernthema's:

- Monitoring van alcoholgebruik onder studenten
- Alcoholbeleid op de onderwijsinstellingen en bij studentenverenigingen¹
- Alcoholpreventie en zorg
- Duurzame samenwerking tussen lokale partners

Gemeenten kunnen ervoor kiezen om de aanpak uit te breiden naar andere thema's als drugs en mentale gezondheid. We raden gemeenten echter aan om, in aansluiting op het NPA, te starten met het thema alcohol. Vervolgens kan de aanpak naar behoefte met andere thema's worden uitgebreid.

Totstandkoming handreiking

Deze handreiking is tot stand gekomen met financiering van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). De inhoud van deze handreiking is samengesteld op basis van de ervaringen in en in nauwe samenwerking met de samenwerkingspartners in de gemeente Rotterdam. We willen de gemeente Rotterdam, YOUZ verslavingszorg, Erasmus

---

¹ Wanneer in dit document wordt gesproken over 'studentenverenigingen' worden hiermee gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen en studentensportverenigingen bedoeld.

Universiteit Rotterdam, Hogeschool Rotterdam, Codarts Rotterdam, de Rotterdamse Kamer van Verenigingen en Erasmus Sport danken voor hun medewerking aan deze handreiking.

Handreiking in ontwikkeling

Deze handreiking is met de grootste zorgvuldigheid samengesteld door het Trimbos-instituut in samenwerking met partners uit het veld. Wij achten het van groot belang dat de informatie beschreven in de handreiking aansluit bij de praktijk van gemeenten, onderwijsinstellingen, instellingen voor verslavingszorg en studentenvertegenwoordigers.

Heeft u opmerkingen, aanvullingen of vragen over deze handreiking? Neem dan contact op met Aukje Sannen via asannen@trimbos.nl.

Visuele weergave aanpak

1 Actuele kennis over studenten en alcoholgebruik

Jongvolwassenheid (18-25 jaar) is een tijd van veranderingen. Veel jongvolwassenen beginnen met studeren en starten een nieuw leven op een nieuwe plek. Ze verhuizen naar een andere stad, krijgen meer verantwoordelijkheden en is er minder ouderlijk toezicht. Het gebruik van alcohol en drugs wordt tijdens deze fase normaler gevonden door henzelf en hun medestudenten ^[1]. Studenten kunnen gemakkelijk aan alcohol en drugs komen. Een grotere beschikbaarheid kan leiden tot meer gebruik. De studententijd is dan ook één van de meest kritische fasen voor veranderingen in het middelengebruik van jongvolwassenen ^[2]. Als gevolg van een maatschappelijke acceptatie van een hoge mate van alcoholgebruik in de studententijd wordt risicovol alcoholgebruik bij studenten vaak gebagatelliseerd ^[3]. Dit belemmert echter het identificeren van studenten die problematisch drinken en een verhoogd risico lopen op afhankelijkheid van alcohol.

Gebruik van alcohol en drugs brengt voor de gebruiker gezondheidsrisico's met zich mee, zoals de fysieke en mentale gezondheid alsook de veiligheid. Studenten drinken meer dan hun niet-studerende leeftijdsgenoten. Hun alcoholgebruik is één van de belangrijkste oorzaken van letsel en zelfs overlijden. Met name *bingedrinken*² is veelvoorkomend risicogedrag dat op de korte termijn de kansen verhoogt op slechtere studieprestaties. Daarnaast vergroot het de kans op uitval en op de lange termijn de kans op alcoholafhankelijkheid en leer- en geheugenproblemen ^[3]. Daarmee kan het ook gevolgen hebben voor studiesucces ^[3]. Ook onderwijsinstellingen krijgen te maken met de gevolgen van alcohol- en drugsgebruik onder studenten. Studievertraging of studie-uitval als direct gevolg van zwaar drinken kost het hbo jaarlijks 32,5 miljoen euro en het wo 13,8 miljoen euro ^[4].

1.1 Hoe zit het met het alcoholgebruik onder studenten?

Landelijk bevolkingsonderzoek onder jongvolwassenen geeft een indicatie van middelengebruik onder studenten. In dit onderzoek bevinden zich echter ook leeftijdsgenoten die geen student zijn. Uit het onderzoek komen de volgende gegevens naar voren:

- 1 op de 10 jongvolwassenen van 18 tot en met 24 jaar drinkt overmatig³ ^[5].
- 1 op de 5 jongvolwassenen van 18 tot en met 19 jaar drinkt zwaar⁴. Bij 20 tot en met 24-jarigen is dit 1 op de 7 ^[5].
- Algemeen bevolkingsonderzoek laat daarnaast zien dat riskant⁵ alcoholgebruik (op basis van de AUDIT, een screeningsinstrument voor probleemdrinken) het meest voorkomt in de leeftijdscategorie 18-29 jaar ^[6].

---

2 *Bingedrinken*: het drinken van 5 of meer alcoholhoudende drankjes op een gelegenheid.

3 Overmatig drinken: meer dan 21 glazen per week voor mannen en meer dan 14 glazen per week voor vrouwen.

4 Zwaar drinken: minstens een keer per week 6 of meer glazen alcohol op één dag voor mannen of 4 glazen voor vrouwen.

5 Riskant drinken: een drinkpatroon dat gepaard gaat met alcohol gerelateerde problemen zoals niet kunnen stoppen, schuldgevoelens en geheugenverlies.

Onderzoek naar studenten op een Nederlandse hogeschool en universiteit laten zien dat, op basis van gespecificeerde normen voor problematisch alcoholgebruik voor studenten, 20% van de studenten problematisch alcohol gebruikt [3]. In 2021 is er voor het eerst een landelijke monitor uitgevoerd naar alcohol- en drugsgebruik onder studenten in het hoger onderwijs. De resultaten daarvan worden eind 2021 verwacht.

Hoe zit het met internationale studenten?

Ongeveer 12% van de Nederlandse studentenpopulatie is afkomstig uit het buitenland. Nederland is een populair land voor het opdoen van buitenlandse ervaring voor internationale studenten, aangezien de universiteiten internationaal goed staan aangeschreven [7]. Internationale studenten staan deels voor andere uitdagingen dan Nederlandse studenten. Zij hebben onder andere een grotere afstand tot hun vertrouwde sociale omgeving en moeten wennen aan een nieuwe cultuur. Dit verhoogt het risico op problematisch alcoholgebruik en psychische problemen bij internationale studenten [8, 9].

1.2 Waarom drinken studenten?

Individuele motieven om te drinken

Motieven voor het drinken van alcohol kunnen bij de persoon zelf liggen of door omgevingsfactoren worden beïnvloed. Zo kan iemand drinken om positieve gevoelens te benadrukken of drinken om sociale afwijzing te voorkomen. Er zijn vier drinkmotieven [10]:

1. **Sociaal:** iemand drinkt alcohol voor een beloning uit de omgeving. Een voorbeeld hiervan is het drinken van alcohol op feestjes om het leuker te krijgen.
2. **Enhancement:** iemand drinkt alcohol om positieve gevoelens bij zichzelf te verkrijgen. Een voorbeeld hiervan is het drinken om meer energie te krijgen.
3. **Conformiteit:** iemand drinkt alcohol om erbij te horen, mensen uit hun omgeving drinken namelijk ook. Een voorbeeld hiervan is dat je vrienden je overhalen om op een avond te drinken.
4. **Coping:** iemand drinkt alcohol om negatieve gevoelens bij zichzelf te verminderen. Een voorbeeld is dat iemand drinkt om depressieve gevoelens te vergeten.

Meer informatie over drinkmotieven is te vinden op de [website van het Expertisecentrum Alcohol](#).

Invloed van de sociale omgeving

Mensen die dicht bij de student staan zijn van grote invloed op het drinkgedrag van studenten [11]. Denk aan vrienden, medestudenten, ouders, docenten, mentoren of trainers bij de sportvereniging waar iemand lid van is.

Wanneer studenten uit huis gaan wordt de invloed van ouders kleiner. Toch blijkt dat ouders via hun voorbeeldrol en via de sociale normen die zij stellen, wel degelijk het alcoholgebruik van hun kind kunnen beïnvloeden, ook al wonen de studenten niet meer thuis [12, 13, 14, 15].

Als ouders beter weten wat hun kind (eerstejaars student) in zijn/haar vrije tijd doet, is dit geassocieerd met minder alcoholgebruik door hun kind een jaar later ^[16]. Ook vrienden en medestudenten hebben ook invloed.

Voorbeeldgedrag speelt een rol, net als sociale normen onder vrienden ten aanzien van alcoholgebruik ^[17]. Goede voorspellers voor zwaar drinken zijn descriptieve en injunctieve normen. Descriptieve normen zijn waargenomen gedragingen van referentiegroepen, zoals leeftijdsgenoten. Oftewel: dat wat anderen doen, is de norm. Referentiegroepen die dicht bij het individu staan hebben doorgaans meer invloed dan referentiegroepen die verder van het individu staan. Injunctieve normen zijn werkelijke of waargenomen attitudes van leeftijdsgenoten over de gepastheid van bepaald gedrag ^[18, 19]. Oftewel: de regels die we volgen, afgeleid uit gedrag van anderen. Sociale normen blijken één van de beste voorspellers van drinkgedrag onder studenten te zijn ^[19]. Wat daarin opvalt is dat studenten het alcoholgebruik van medestudenten vaak overschatten ^[20]. Daarom bieden (online) alcoholinterventies inzicht in het alcoholgebruik van leeftijdsgenoten om misvattingen over sociale normen over alcoholgebruik te corrigeren.

Invloed van de beschikbaarheid van alcohol

De beschikbaarheid van alcohol is direct geassocieerd met de alcoholconsumptie en alcohol-gerelateerde problemen onder studenten ^[21, 22, 23]. Alcohol is beschikbaar via de reguliere horeca, maar ook via de sociëteit van de studentenvereniging of op de campus van een onderwijsinstelling. Bijvoorbeeld tijdens de introductietijd of door de aanwezigheid van een supermarkt of horeca. Studenten vormen vaak de doelgroep voor reclames en aanbiedingen voor alcohol, zoals *happy hours* in cafés en goedkoop bier binnen de studentenvereniging. Met name lage prijzen, aanbod van grote volumes alcohol en alcohol-advertenties zijn in verband gebracht met excessief drinkgedrag onder studenten ^[24].

1.3 Gevolgen van alcoholgebruik

Alcoholgebruik kan negatieve gevolgen hebben: voor de mentale en fysieke gezondheid van de drinker, voor de openbare orde en veiligheid en ook breder maatschappelijk (zie tabel 1). Alcoholgebruik kan daarnaast ook invloed hebben op de studieprestaties van studenten. In het algemeen geldt: hoe frequenter, intensiever en langduriger het gebruik van alcohol, des te groter de risico's op nadelige gevolgen.

Tabel 1. Mogelijke nadelige effecten van alcoholgebruik op gezondheid, veiligheid en maatschappelijk niveau ^[25].

<u>Gezondheid</u>	- Alcohol kan op de korte termijn leiden tot hoofdpijn, misselijkheid, vermoeidheid en katers. - Alcohol maakt mensen impulsiever. Hierdoor neemt de kans op onveilig of grensoverschrijdend seksueel gedrag toe ^[26, 27]. - Een ernstig gevolg op korte termijn van alcoholgebruik is alcoholvergiftiging. Dit kan ontstaan na het drinken van grote hoeveelheden alcohol, met als gevolg dat iemand bewusteloos of in coma raakt of, in het meest ernstige geval, overlijdt. - Op de lange termijn zijn er verhoogde risico's op verschillende soorten kanker, leverziekten, hart- en vaatziekten. - Alcohol kan leiden tot lichamelijk en geestelijke afhankelijkheid en is geassocieerd met een slechtere mentale gezondheid.
<u>Veiligheid</u>	- Alcohol vertraagt het reactievermogen, de coördinatie en beïnvloedt het beoordelingsvermogen. Dit kan leiden tot onveilige situaties wanneer iemand onder invloed deelneemt aan het verkeer. - Alcohol kan leiden tot agressie. Daardoor kan fysieke of psychische schade ontstaan bij anderen, zoals partner, vrienden of barpersoneel. - Alcohol-gerelateerde agressie kan ook op zichzelf gericht zijn. Hierbij kun je denken aan zelfbeschadiging of suïcidepogingen onder invloed van alcohol.
<u>Maatschappelijk</u>	- Alcohol kan leiden tot verslechtering van de studieprestaties. Dit kan leiden tot studievertraging of studieonderbreking. Een hoge alcoholconsumptie verslechtert het geheugen en de kwaliteit van slaap. Het volgen van colleges en het studeren zelf wordt hierdoor lastiger. - Onderbreking of uitvalvertraging van de studie gaat samen met <u>maatschappelijke kosten</u>. - Voor de student betekent later of niet afstuderen dat deelname aan de arbeidsmarkt moeilijker wordt. Dit kan maatschappelijke en financiële consequenties hebben.

Met alcoholpreventie in het hoger onderwijs dragen gemeenten, instellingen voor verslavingszorg (IVZ), GGD's, onderwijsinstellingen en studentenorganisaties bij aan een klimaat waarin studenten optimaal hun talenten kunnen ontwikkelen. Het stappenplan in de volgende hoofdstukken helpt hierbij.

2 Randvoorwaarden

2.1 Stel een gemeentelijk projectleider aan

De gemeente is regisseur en procesbegeleider van de aanpak. Stel daarom een projectleider aan die bij de gemeente werkzaam is op een dossier of in een domein waar de aanpak wordt ondergebracht. Bij voorkeur heeft deze persoon kennis van het thema en een relevant netwerk in de gemeente. Onder de taken en verantwoordelijkheden van de projectleider vallen in ieder geval:

- Het onderhouden van contacten met het college van burgemeester en wethouders (B&W) en de gemeenteraad.
- Interne en externe partners verbinden aan de aanpak.
- Het schrijven van het uitvoeringsplan dat met de werkgroep wordt ingevuld.
- De werkgroep activeren in het geven van feedback op het plan en daarvoor tijd inplannen.
- Communicatie naar buiten toe over de aanpak via de media, artikelen, blogs of kanalen als de gemeentewebsite en gemeentelijke nieuwsbrieven.

De projectleider moet rekening houden met een tijdsinvestering van ongeveer een dag per week.

2.2 Politiek en bestuurlijk draagvlak (intern en extern)

Draagvlak voor de aanpak bij het college van B&W en de gemeenteraad is belangrijk. Zij kunnen besluiten mensen, middelen en mandaat toe te kennen ten behoeve van de implementatie en uitvoering van de aanpak. Idealiter verbindt een wethouder in wiens portefeuille de aanpak valt zich aan het thema.

Heeft de gemeente een lokaal preventieakkoord?

Steeds meer gemeenten in Nederland hebben een lokaal preventieakkoord dat aansluit op het Nationaal Preventieakkoord. Kijk of studenten als doelgroep zijn benoemd in het lokale preventieakkoord. Is dit niet het geval? Ga dan in gesprek met betrokkenen om te onderzoeken of het alsnog mogelijk is hen mee te nemen of hoe het lokale akkoord ingezet kan worden om het onderwerp studenten te agenderen.

Het college en de raad kunnen op verschillende momenten in de aanpak een rol spelen. Denk aan het motiveren van stakeholders voor deelname, als ambassadeur van de aanpak naar andere gemeenten toe of als vertegenwoordiger in de media. Daarnaast zijn ze ook nodig voor de borging van de aanpak in beleid. Zorg daarom dat ze vanaf het begin worden betrokken bij de aanpak. Dit kan bijvoorbeeld door de aanpak te presenteren in een raadsvergadering. Dit biedt meteen de mogelijkheid in gesprek te gaan en te onderzoeken waar draagvlak zit en waar dit gecreëerd moet worden.

Naast politiek en bestuurlijk draagvlak binnen de gemeentelijke organisatie, is ook draagvlak op bestuurs- en managementniveau bij de externe samenwerkingspartners essentieel. Hiervoor gaan dezelfde principes op. Zonder draagvlak bij een bestuur van een organisatie, onderwijsinstelling of studentenorganisatie kan het moeilijk zijn voor uitvoerende professionals om deel te nemen aan de aanpak. Besteed hier als projectleider aandacht aan. Vraag of mensen die worden gevraagd voor deelname gesteund worden door hun leidinggevendenden. Is dat nog niet het geval? Denk dan met hen mee over hoe ze die steun kunnen krijgen verkrijgen en hoe hun deelname kan worden geborgd in de eigen organisatie.

2.3 Reserveer middelen

Zorg als gemeente ervoor dat er financiële middelen zijn voor de implementatie en uitvoering van de aanpak. Daarmee wordt het mogelijk om een gemeentelijk projectleider aan te stellen die verantwoordelijk is voor de aanpak. Ook is het daarmee mogelijk om waar nodig activiteiten te financieren die uit de aanpak voortvloeien. Denk aan de inzet van een communicatieadviseur van de gemeente voor uitingen naar buiten toe. Of voor uren voor de inzet van de IVZ bij activiteiten op verzoek van deelnemende partners. Denk bij het reserveren van middelen ook aan de lange termijn. Borg de aanpak in lokaal beleid om ook voor een langere periode aan de slag te kunnen. Bijvoorbeeld door de aanpak op te nemen in een lokaal preventieakkoord of mee te nemen in het gezondheidsbeleid van de gemeente. Kijk daarnaast hoe de aanpak verbonden kan worden met het Preventie- en Handhavingsplan Alcohol.

2.4 Back-up in het geval iemand uitvalt

Zorg dat zowel de projectleider als de samenwerkingspartners binnen hun organisatie voor een sparringpartner zorgen die hen kan vervangen indien nodig. Dit is nodig in het geval de projectleider of één van de samenwerkingspartners uitvalt, bijvoorbeeld door ziekte of een andere functie. Het voorkomt dat de aanpak te veel op specifieke personen leunt. Door dit vanaf de start van de aanpak goed te regelen wordt het overdragen van informatie en taken gemakkelijker. Hiermee wordt voorkomen dat de aanpak stagneert bij uitval of vervanging van een deelnemer.

2.5 Houd rekening met bestuurswisselingen van studentenverenigingen

De meeste studentenverenigingen (gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen en studentensportverenigingen) wisselen jaarlijks van bestuur. Dat betekent dat jaarlijks het nieuwe bestuur geïntroduceerd moet worden met de aanpak en de werkgroep. Zorg dat de projectleider hiervan op de hoogte is en actief een rol hierin pakt. Vraag de vertegenwoordigers van de verenigingen die zitting nemen in de werkgroep aandacht te besteden aan de aanpak in de overdracht van werkzaamheden. Nodig de nieuwe besturen uit bij werkgroepbijeenkomsten en plan één op één contactmomenten met hen in.

Stap ① Interne en externe agendasetting

Voer een probleemanalyse uit

Weet wat er speelt. Voer daarom een probleemanalyse uit om de lokale situatie in beeld te krijgen. Neem in de planning van de aanpak ten minste zes maanden de tijd voor de probleemanalyse. De probleemanalyse is, naast een moment van informatie verzamelen, ook een moment om de eerste contacten te leggen met potentiële deelnemers. Betrek hen ook actief bij het verzamelen van informatie. Hiermee wordt eigenaarschap en betrokkenheid gestimuleerd. Tabel 2 geeft handvatten voor het uitvoeren van de probleemanalyse.

Tabel 2. Overzicht van onderzoeksvragen en vindplekken van informatie voor de probleemanalyse.

Wat moet ik doen	Waarom moet ik dit weten?	Vindplek informatie en aandachtspunten in de verzameling van informatie
In kaart brengen van (de gevolgen van) alcoholgebruik onder studenten in de gemeente	Om een idee te krijgen van de omvang en de aard van het thema waarmee je aan de slag gaat is het belangrijk dit in kaart te brengen. Haal hierbij zowel cijfers op over de prevalentie van alcoholgebruik onder studenten, alsook de gevolgen hiervan. Bijvoorbeeld in de vorm van schooluitval, overlast en andere alcohol gerelateerde incidenten.	Verzamel in ieder geval bij de volgende partijen informatie: - Kijk voor de meest actuele landelijke cijfers over <u>alcoholgebruik, hulpvragen en incidenten</u> op de website van het Expertisecentrum Alcohol. - Gemeentelijke registraties over overtredingen van de Alcoholwet in horecagelegenheden op de campus van onderwijsinstellingen en studentensociëteiten. - Politiregistraties over alcohol gerelateerde incidenten, zoals openbare dronkenschap en overlastmeldingen. - Informatie bij instellingen voor hoger onderwijs over schooluitval en studievertraging door alcoholgebruik. - Informatie over (de aanwezigheid van) <u>alcoholbeleid bij onderwijsinstellingen en studentenverenigingen</u>. - Informatie over preventie- en behandelingsaanbod via de IVZ. - Cijfers over hoeveel jongeren van 18-24 jaar in behandeling zijn voor alcoholgebruik bij de IVZ.

Wat moet ik doen	Waarom moet ik dit weten?	Vindplek informatie en aandachtspunten in de verzameling van informatie
In kaart brengen van samenwerkingspartners en relevante contactpersonen	De gemeente kan een thema als studenten en middelengebruik niet alleen oppakken. Hier hebben ze hun lokale partners voor nodig. Breng deze partners in kaart, inclusief contactpersonen die relevant zijn om te benaderen.	Informeer de samenwerkingspartners over de aanpak. Geef hierbij aan dat de gemeente hen actief bij de implementatie en uitvoering van de aanpak wil betrekken. Ga in ieder geval met de volgende partijen in gesprek: - Betrokken afdelingen van de gemeente zelf zoals volksgezondheid en openbare orde en veiligheid. - Instellingen voor hoger onderwijs. - Studentenverenigingen (gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen en studentensportverenigingen). - IVZ.
Gemeentelijk beleid en beleid van samenwerkingspartners ten aanzien van studenten en alcoholgebruik inventariseren	Het is belangrijk om zicht te krijgen op wat de gemeente zelf, alsook samenwerkingspartners op het onderwerp studenten en alcoholgebruik al hebben ondernomen. Staat het op de agenda? Hebben zij al een alcoholbeleid opgesteld? Hebben zij al activiteiten uitgevoerd in het kader daarvan? Of is er juist nog helemaal niets gebeurd? Deze informatie in beeld hebben voorkomt dubbel werk en activeert stakeholders hierover na te denken.	Samenwerkingspartners voor de aanpak, zoals: - Gemeente (volksgezondheid, openbare orde en veiligheid) - Hogescholen en/of universiteiten. - Studentenverenigingen (gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen en studentensportverenigingen). - IVZ.

Wat moet ik doen	Waarom moet ik dit weten?	Vindplek informatie en aandachtspunten in de verzameling van informatie
In kaart brengen van relevante functies in betrokken partijen	Naast vertegenwoordigers van partijen die overkoepelend meedenken is het belangrijk zicht te krijgen op welke functies in hun organisaties betrokken moeten worden op het thema. Waar komen studenten met problemen bijvoorbeeld terecht? Wie kan gebruik signaleren en bespreekbaar maken? Breng deze partners in kaart, inclusief contactpersonen die relevant zijn om te benaderen.	Probeer van ten minste de volgende partijen relevantie functies en contactpersonen in kaart te brengen: - Instellingen voor hoger onderwijs. - Studentenverenigingen (gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen en studentensportverenigingen). - IVZ.
Kansen en motieven inzichtelijk maken, alsook barrières en weerstanden	Waar zit de energie en waar zit weerstand? Wat maakt zaken makkelijker en wat juist moeilijker? Motieven en weerstanden hebben invloed heeft op de implementatie en uitvoering van de aanpak. Deze kennis biedt handvatten voor het motiveren van stakeholders voor deelname, alsook input voor het samen te ontwikkelen plan.	Ga in gesprek met samenwerkingspartners over deze thema's. Breng deze vervolgens samen in een overzicht en bespreek hoe deze invloed kunnen hebben op de implementatie en uitvoering van de aanpak.

Organiseer een werksessie met interne en externe samenwerkingspartners

Presenteer de uitkomsten van de probleemanalyse aan interne en externe samenwerkingspartners. Onder de externe samenwerkingspartners vallen in ieder geval de instellingen voor hoger onderwijs (hbo en wo), vertegenwoordigers van koepelverenigingen, studentenverenigingen (gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen, studentensportverenigingen), GGD en de IVZ.

De werksessie is bedoeld om: 1) informatie op te halen bij stakeholders en 2) betrokkenheid en eigenaarschap te creëren. Laat in deze sessie in ieder geval de volgende onderwerpen aan bod komen en bespreek deze met de samenwerkingspartners:

- Presenteer de voorlopige resultaten van de probleemanalyse.
- Bespreek welke thema's opgepakt kunnen worden binnen de aanpak en welke thema's beter via een andere weg geadresseerd kunnen worden.
- Denk samen na over te ondernemen acties op basis van de probleemanalyse.
- Bespreek kansen en motieven waarop kan worden ingezet en wie hierin een taak kan oppakken.
- Bespreek barrières en weerstanden en de mogelijke invloed hiervan op de implementatie en uitvoering van de aanpak.
- Stel met elkaar vast hoe betrokken samenwerkingspartners hun verantwoordelijkheden, rollen en taken zien ten aanzien van het thema en binnen de aanpak.
- Ga in gesprek met elkaar over de verwachte tijdsinvestering. Deze kan mogelijk oplopen naarmate het project vordert.

Vraag aan het eind van de werksessie aan de betrokkenen of zij mee willen werken aan een vervolg. Dit is het moment om alvast te peilen of zij zitting willen nemen in een werkgroep in het kader daarvan. Spreek met hen af dat de projectleider binnen maximaal twee weken met hen één op één contact opneemt om hierover in gesprek te gaan.

Stap ② Mobiliseer samenwerkingspartners

Activeer het netwerk van lokale samenwerkingspartners voor het vervolg

Goede contacten met samenwerkingspartners zijn essentieel voor een succesvol verloop van de aanpak. Neem binnen maximaal twee weken na de werksessie contact op met de beoogde werkgroepleden. Ga met hen in gesprek over de aanpak, peil of zij willen meewerken en wie vanuit hun organisatie de juiste persoon is om mee te nemen in het proces. Vraag hen ook wie voor hen een achterwacht kan zijn in het geval deze persoon onverhoopt uitvalt. Besteedt in deze gesprekken ook aandacht aan motieven en weerstanden die partners benoemen in relatie tot deelname aan de aanpak.

Zet in op waar de energie zit

Een partij kan om allerlei redenen niet mee willen werken aan de aanpak. Ga daarom in gesprek met deze partij. Agendeer motivaties of weerstanden voor deelname en bespreek het doel van de aanpak. Geeft de partij nog steeds aan niet mee te willen doen? Laat het dan voor dat moment los. Spreek af met de betreffende partij dat ze wel op de hoogte worden gehouden van de aanpak. Op deze manier worden partijen die niet direct mee willen doen niet uitgesloten. Zo weten ze wat er speelt en kunnen ze altijd op een later moment beslissen alsnog mee te doen.

Formeer een werkgroep

Structurele betrokkenheid en samenwerking is nodig. Formeer daarom een werkgroep die nauw betrokken is bij de implementatie en uitvoering van de aanpak. Plan alvast de startbijeenkomst, zodat deze datum meegenomen kan worden in de communicatie naar de werkgroep toe. Vraag als projectleider partijen persoonlijk of ze zitting willen nemen in deze werkgroep. Dit kan eventueel opgevolgd worden door een brief vanuit de gemeente, waarin het belang van hun betrokkenheid wordt benadrukt. Voor een voorbeeld van een brief zie [bijlage 1](#). In deze werkgroep zijn in ieder geval de volgende partijen vertegenwoordigd:

- De gemeente.
- Instellingen voor hoger onderwijs (hbo en wo).
- Vertegenwoordigers van studentenverenigingen (gezelligheidsverenigingen, studieverenigingen, studentensportverenigingen).
- GGD.
- IVZ.

In [stap drie](#) staan handvatten voor het maken van een planning voor het traject.

Inventariseer ideeën en standpunten

Is de werkgroep geformeerd? Vraag hen dan naar hun concrete ideeën en standpunten voor de invulling van de aanpak. Deze informatie helpt bij het verkrijgen van inzicht in prioriteiten en belangen van werkgroepleden. Probeer dit systematisch te doen door tijdens gesprekken met individuele werkgroepleden een vragenlijst langs te lopen. In bijlage 3 is een voorbeeld vragenlijst te vinden. De uitkomsten van de vragenlijst vormen het eerste raamwerk voor het uitvoeringsplan voor de aanpak. Op basis van de bijeenkomsten wordt dit plan samen met de werkgroep verder ingevuld.

Stap ③ Maak een planning

Maak een planning

Neem voor de planvormingsfase ten minste een jaar de tijd. Deze tijd is nodig voor het ontwikkelen van een gezamenlijke visie, een gezamenlijk uitvoeringsplan en het vormen van een sterk samenwerkingsverband. De projectleider maakt een planning, stemt deze met de werkgroep af en deelt deze met de werkgroep. Hou bij het maken van de planning rekening met het gegeven dat werkgroepleden activiteiten gerelateerd aan de aanpak vaak naast hun lopende werkzaamheden moeten uitvoeren. De planning bestaat minimaal uit de volgende onderdelen:

- Een startbijeenkomst.
- Twee inhoudelijke bijeenkomsten.
- Een afsluitende bijeenkomst om het uitvoeringsplan vast te stellen.
- Ten minste drie informele contactmomenten tussen de officiële bijeenkomsten in.

Bouwen aan de relatie met samenwerkingspartners

Waarom is het nodig om als projectleider informele contactmomenten in te plannen? Er worden toch al bijeenkomsten georganiseerd met de werkgroep? Dat klopt, maar dit zijn momenten in groepsverband waar mensen zich niet altijd uitspreken over zaken. Door te investeren in informele één op één contacten schept de projectleider een veilige ruimte waar werkgroepleden vrij kunnen spreken. Deze momenten kunnen face to face plaatsvinden of telefonisch. Vraag hen in deze gesprekken naar hoe zij de samenwerking ervaren, wat ze goed vinden en gaan en wat beter kan. Ook is dit het moment om ideeën die zij opperen voor activiteiten te bespreken en aan te jagen.

Maak een inschatting van de tijdsinvestering

Maak van inschatting voor de tijdsinvestering die van de werkgroep wordt gevraagd. Hierbij kunnen in ieder geval de volgende handvatten worden gebruikt:

- Reken per werkgroepbijeenkomst zes uur tijdsinvestering; twee uur voorbereiding, twee uur voor de bijeenkomst zelf en twee uur voor werkzaamheden die eruit voortvloeien.
- Reken aan aanvullende tijdsinvestering ongeveer een dag per maand. Denk aan het voeren van gesprekken met het eigen bestuur, het delen van informatie of betrekken van collega's bij het de aanpak.
- In het geval er aparte activiteiten georganiseerd worden kost dit extra tijd. Dit is afhankelijk van het type activiteit en de inzet die wordt gevraagd.

Stap ④ Ontwikkel gezamenlijk een uitvoeringsplan

Stel onderdelen van het uitvoeringsplan vast

Het uitvoeringsplan wordt in nauwe samenwerking met de werkgroep opgesteld. De projectleider is verantwoordelijk voor het schrijven van het plan. De werkgroep denkt mee over de inhoud van het plan en geeft feedback. Zowel de werkgroepbijeenkomsten als de informele contacten worden benut om informatie bij hen op te halen. Het kan een uitdaging zijn om deze informatie geordend bij elkaar te houden. Om dit te vergemakkelijken is in [bijlage 2](#) een invulformat opgenomen. Dit document helpt bij het optekenen van de informatie per kernthema in het plan.

In onderstaande tabel is de jaarplanning voor de aanpak ingevuld. Per bijeenkomst of contactmoment staan suggesties voor besprekpunten, waaruit de informatie bijdraagt aan de invulling van het uitvoeringsplan.

Tabel 3. Voorbeeld jaarplanning en invulling contactmomenten

Bijeenkomst	Doelen
Ter voorbereiding voor de projectleider: Inventariseren ideeën en standpunten werkgroep	- Indien nog niet gedaan: afnemen van de vragenlijst uit bijlage 3 als basis voor het uitvoeringsplan. - Inzicht verkrijgen in belangen en prioriteiten werkgroepleden. - Input ophalen voor het formuleren van uitgangspunten, doelstellingen en acties. - Werken aan de samenwerkingsrelatie.
Bijeenkomst 1: Start van de planvormingsfase	- Samenwerkingspartners informeren over de aanpak en het verdere traject. - Samenwerkingspartners enthousiasmeren voor de aanpak. - Gezamenlijk commitment uitspreken om aan de slag te gaan met de aanpak. - Stel de vraag: wat hopen de samenwerkingspartners te bereiken met het de aanpak? - Bespreken van eerste ideeën vanuit de verschillende organisaties over de invulling van de kernthema's van de aanpak: - Monitoring - Alcoholbeleid - Alcoholpreventie en zorg - Duurzame samenwerking - Afspraken maken over vervolgbijeenkomsten, taken en verantwoordelijkheden.

Bijeenkomst	Doelen
Informeel contactmoment	- De projectleider heeft één op één contact met de werkgroepleden. - Bespreken verloop van de aanpak. Besteed ook aandacht aan hoe het binnen de organisatie van de samenwerkingspartners leeft. - Bespreek wat de werkgroepleden belangrijke thema's vinden, wat voor hen minder actueel is en hoe zij kunnen bijdragen aan de aanpak vanuit hun organisaties. - Aanjagen initiatieven die ontstaan gedurende de looptijd van de aanpak.
Bijeenkomst 2: Invullen van het uitvoeringsplan met doelen, normen en taken	- Bespreken kernthema's aanpak. - Bespreken korte- en lange termijn doelen per kernthema. - Bespreken van activiteiten passend bij de geformuleerde doelen. - Bespreken van de gewenste uit te dragen norm en bijbehorende boodschappen. - Bespreken van contactmomenten na de planfase.
Informeel contactmoment	- De projectleider heeft één op één contact met de werkgroepleden. - Bespreken verloop van de aanpak. Besteed ook aandacht aan hoe het binnen de organisatie van de samenwerkingspartners leeft. - Aanjagen initiatieven die ontstaan gedurende de looptijd van de aanpak.
Bijeenkomst 3: Bespreken conceptversie uitvoeringsplan en invullen jaaragenda	- Bespreken feedback op conceptversie uitvoeringsplan. - Invullen jaaragenda met terugkerende gebeurtenissen en evenementen waarop vanuit de aanpak kan worden ingespeeld (zoals de introductieweek voor nieuwe studenten die elk studiejaar plaats vindt). - Vaststelling contactmomenten na de planfase.
Informeel contactmoment	- De projectleider heeft één op één contact met de werkgroepleden. - Bespreken verloop van de aanpak. Besteed ook aandacht aan hoe het binnen de organisatie van de samenwerkingspartners leeft. - Aanjagen initiatieven die ontstaan gedurende de looptijd van de aanpak.
Bijeenkomst 4: Vaststellen uitvoeringsplan	- Vaststellen uitvoeringsplan en inplannen <u>aftrap</u> uitvoering. - Afspraken maken voor de uitvoeringsfase, zoals over de frequentie waarmee de werkgroep bij elkaar blijft komen.
Informeel contactmoment	- De projectleider heeft één op één contact met de werkgroepleden. - Bespreken verloop van de aanpak. - Aanjagen initiatieven die ontstaan gedurende de looptijd van de aanpak.

Stimuleer initiatieven die ontstaan tijdens de planvorming

In deze fase kan het voorkomen dat er al ideeën voor activiteiten ontstaan vanuit de werkgroep in relatie tot het uitvoeringsplan dat in ontwikkeling is. Ondersteun deze initiatieven; ze hoeven niet te blijven wachten tot het plan is vastgesteld. Zolang het past binnen de uitgangspunten van het plan is het juist zaak deze energie vast te houden. Onderzoek als projectleider welke ondersteuning vanuit de gemeente kan worden geboden. Bijvoorbeeld in de vorm van financiering of andere ondersteuning. Vraag de werkgroepleden hun ervaringen te delen tijdens de werkgroepbijeenkomsten; dit inspireert en is direct informatie die meegenomen kan worden in het uitvoeringsplan.

Stap 5 Uitvoering, monitoring en evaluatie

Trap de uitvoering gezamenlijk af

De start van de uitvoering is een mijlpaal in de aanpak. Organiseer daarom een bijeenkomst (indien mogelijk fysiek), waar de werkgroep samen met de projectleider stil staat bij dit moment. Dit is het moment om besturen van organisaties en studentenverenigingen uit te nodigen. Nodig daarnaast ook organisaties uit die nog niet deelnemen aan de aanpak, maar hier mogelijk mee te maken krijgen of in de toekomst aan kunnen deelnemen.

Idealiter is de burgemeester of verantwoordelijke wethouder ook aanwezig bij deze bijeenkomst. Vraag deze persoon de groep toe te spreken en hen te bedanken voor hun inzet en betrokkenheid. De bijeenkomst is een ideaal moment om met elkaar terug te blikken op het traject en vooruit te kijken naar wat er komen gaat. Geef de werkgroep een actieve rol tijdens de aftrap van de uitvoering. Vraag hen om een vraag voor te bereiden. Bijvoorbeeld wat zij hopen dat ze over een jaar hebben bereikt via de aanpak. Stel elk lid van de werkgroep tijdens de bijeenkomst deze vraag. Dit creëert verbondenheid en werkt inspirerend.

Communiceer over de start van de uitvoering van de aanpak

De afronding van de planfase en de start van de uitvoeringsfase is een mijlpaal. Benut dit moment voor communicatie naar buiten toe. Zo heeft de gemeente Rotterdam na de aftrap van de uitvoeringsfase een bericht gedeeld op het platform Gezond 010. In dit bericht is kort het proces van de aanpak beschreven. Vervolgens is ingegaan op de uitgangspunten van het plan en zijn de ambities van de werkgroepleden beschreven. Door actief te communiceren worden anderen op de hoogte gesteld van de aanpak. Daarnaast is het een makkelijk te delen bericht voor de betrokken partijen, waardoor snel veel aandacht kan worden gegenereerd voor de aanpak.

Monitor de voortgang van de aanpak

In het plan zijn afspraken gemaakt over de frequentie waarmee de werkgroep in de uitvoeringsfase bij elkaar komt. Idealiter is dit elk kwartaal. Monitor in deze bijeenkomsten de voortuitgang van de aanpak. Spreek met elkaar in deze bijeenkomsten ook af welke afgesproken acties worden opgepakt en wie hiervoor verantwoordelijk is. Ook bieden deze bijeenkomsten de mogelijkheid om dat wat minder goed loopt te bespreken. Op basis van deze bijeenkomsten kan het plan waar nodig worden aangepast en aangevuld. Ook kunnen activiteiten die zijn afgerond worden bijgehouden door de gemeentelijk projectleider en kunnen nieuwe activiteiten samen met de werkgroep worden bedacht.

Evalueer de voortgang van de aanpak

Evalueren is, naast monitoring, een belangrijk onderdeel in de uitvoering van de aanpak. Herhaal de probleemanalyse bij voorkeur elk jaar of tenminste elke twee jaar. Breng de volgende gegevens opnieuw in kaart:

- In kaart brengen van (de gevolgen van) alcoholgebruik onder studenten in de gemeente.
- Gemeentelijk beleid en beleid van stakeholders ten aanzien van studenten en alcoholgebruik inventariseren.
- In kaart brengen van samenwerkingspartners en relevante contactpersonen.
- In kaart brengen van relevante functies in betrokken partijen.
- Kansen en motieven inzichtelijk maken, alsook barrières en weerstanden.

Bespreek de uitkomsten van de evaluatie met de werkgroep. Identificeer vervolgens samen met het kansen om op in te zetten.

Aandachtspunten in de uitvoering

1

De lange adem is de moeite waard

Een aanpak als deze implementeren en uitvoeren kost tijd. Neem deze tijd, want de lange adem is de moeite waard. Nu stevig investeren draagt bij aan de relatie met samenwerkingspartners en creëert eigenaarschap en betrokkenheid. Dit ook naar samenwerkingspartners uit dat dit een samenwerking voor de lange termijn is en niet een eenmalig project.

2

Veroordeel niet, maar kijk vooruit

Ga met elkaar in gesprek over het thema, maar veroordeel elkaar niet. Elke samenwerkingspartner zit vanuit een andere organisatie en ander belang in de aanpak. Bespreek dit open met elkaar.

3

Zet samenwerkingspartners in als ambassadeurs voor de aanpak

De gemeente is projectleider, maar de aanpak wordt gedragen en uitgevoerd door de werkgroep. Investeer op het eigenaarschap in deze groep; zij zijn belangrijke ambassadeurs naar buiten toe. Betrek hen daarom in communicatie-activiteiten, externe presentaties en andere activiteiten gerelateerd aan de aanpak en het studententhema.

4

Organiseer de bijeenkomsten ook bij de werkgroepleden op locatie

Online bijeenkomsten zijn efficiënt en makkelijk te regelen. Maar als het kan: ga voor een bijeenkomst op locatie. Kijk of het mogelijk is om op de locaties van de werkgroepleden een bijeenkomst te organiseren. Vraag de werkgroepleden om, indien mogelijk, ook een rondleiding op de locatie te verzorgen. Zo maken de deelnemers kennis met elkaar en de omgeving waarin zij zich begeven.

5

Geef werkgroepleden een actieve rol in bijeenkomsten

Vraag werkgroepleden om een deel van de bijeenkomsten in te vullen. Bijvoorbeeld door het presenteren van een casus, een succesvol voorbeeld of juist iets dat niet goed ging. Activeer hen gedurende het gehele traject en maak hen onderdeel van het proces.

6

Blijf zoeken naar kansen om andere partijen bij de aanpak te betrekken

Partijen die in eerste instantie niet willen meewerken aan de aanpak kunnen op een later moment wel geïnteresseerd zijn. Blijf zoeken naar kansen om hen bij de aanpak te betrekken. Nodig hen eens uit voor een werkgroepbijeenkomst, vraag hen een bijdrage te leveren aan een activiteit of organiseer een informeel contactmoment om laagdrempelig naar deelname te informeren.

7

Borg de aanpak in bestaand beleid

Borging van de aanpak in lokaal beleid is essentieel, zodat er financiering voor beschikbaar blijft. Is er geen lokaal preventieakkoord waarin het thema studenten wordt opgepakt? Kijk dan of er binnen het gezondheidsbeleid middelen zijn. Kijk daarnaast hoe de aanpak gekoppeld kan worden aan het Preventie- en Handhavingsplan Alcohol in de gemeente. Zie de aanpak niet als tijdelijk project, maar een duurzame aanpak voor de lange termijn.

Referentielijst

1. Arria, A. M., Garnier-Dykstra, L. M., Caldeira, K. M., Vincent, K. B., Winick, E. R., & O'Grady, K. E. (2013). Drug use patterns and continuous enrollment in college: Results from a longitudinal study. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 74(1), 71–83. <https://doi.org/10.15288/jsad.2013.74.71>
2. Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
3. Dopmeijer J.M. et al. (2019) The use of the Alcohol Use Disorders Identification Test-Consumption as an indicator of hazardous alcohol use among university students. *European Addiction Research*, 26(6), 1-9. doi:10.1159/000503342
4. Wit, G.A. de, Gils, P.F. van, Over, E.A.B., Suijkerbuijk, A.W.M., Lokkerbol, J., Smit., Mosca, I. & Spit W.J. (2016). Maatschappelijke kosten-batenanalyse van beleidsmaatregelen om alcoholgebruik te verminderen: Social cost-benefit analysis of regulatory policies to reduce alcohol use in The Netherlands. Bilthoven: RIVM, 3 oktober 2016
5. Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-Instituut, 2020
6. Tuithof, M., Monshouwer, K., Aalten, J. van, Dorselaer, S. van (2018). Alcoholgebruik onder volwassenen in Nederland. Kerncijfers 2018. Utrecht: Trimbos-instituut.
7. Steenhouders, L. & Donselaar, F. (2019). Incoming degree student mobility in Dutch higher education 2018-2019. Nuffic. <https://www.nuffic.nl/en/publications/incoming-degree-student-mobility-dutch-higher-education-2018-2019/>
8. Massey, J., & Burrow, J. (2012). Coming to Canada to study: Factors that influence student's decisions to participate in international exchange. *Journal of Student Affairs Research and Practice*, 49(1), 83-100
9. <https://expertisecentrumalcohol.trimbos.nl/items/details/internationale-studenten-en-alcoholgebruik>
10. Cooper, M. L. (1994). Motivations for alcohol use among adolescents: Development and validation of a four-factor model. *Psychological Assessment*, 6(2), 117–128. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.6.2.117>
11. Borsari, B., & Carey, K. B. (2001). Peer influences on college drinking: a review of the research. *Journal of Substance Abuse*, 13(4), 391–424. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11775073>
12. Baer, J. S. (2002). Student factors: understanding individual variation in college drinking. *Journal of Studies on Alcohol*, Supplement, (14), 40-53.
13. Kuntsche, E., Knibbe, R., Gmel, G., & Engels, R. (2005). Why do young people drink? A review of drinking motives. *Clinical Psychology Review*, 25(7), 841–861. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2005.06.002>
14. Kuntsche, E., Wiers, R. W., Janssen, T., & Gmel, G. (2010). Same wording, distinct concepts? Testing differences between expectancies and motives in a mediation model of alcohol outcomes. *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, 18(5), 436–444. <https://doi.org/10.1037/a0019724>

15. Brown, S.A., Goldman, M.S. & Christiansen, B.A. (1985). Do alcohol expectancies mediate drinking patterns of adults? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53(4), 512-519.
16. Burke, R.S. & Stephens, R.S. (1999). Social anxiety and drinking in college students: A social cognitive theory analysis. *Clinical psychology review*, 19(5), 513-530.
17. Van Damme, J., Hublet, A., De Clercq, B., McAlaney, J., Van Hal, G., Rosiers, J., ... Clays, E. (2016). Context matters: Student-perceived binge drinking norms at faculty-level relate to binge drinking behavior in higher education. *Addictive Behaviors*, 59, 89–94. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2016.03.011>
18. Carey, K.B., Borsari, B., Carey, M.P. & Maisto, S.A. (2006). Patterns and importance of self-other differences in college drinking norms. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(4), 385.
19. Mallett, K.A., Bachrach, R.L. & Turrisi, R. (2008). Are all negative consequences truly negative? Assessing variations among college students' perceptions of alcohol related consequences. *Addictive behaviors*, 33(10), 1375-1381.
20. Foxcroft, D.R., Moreira, M.T., Santimano, N.M.A. & Smith, L.A. (2015). Social norms information for alcohol misuse in university and college students. *Cochrane database of systematic reviews*, (12).
21. Kuntsche, E., Knibbe, R., Engels, R. & Gmel, G. (2007). Drinking motives as mediators of the link between alcohol expectancies and alcohol use among adolescents. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 68(1), 76-85.
22. Weitzman, E. R., Folkman, A., Folkman, M.K.L. & Wechsler, H. (2003). The relationship of alcohol outlet density to heavy and frequent drinking and drinking-related problems among college students at eight universities. *Health & place*, 9(1), 1-6.
23. Kypri, K., Bell, M.L., Hay, G.C. & Baxter, J. (2008). Alcohol outlet density and university student drinking: a national study. *Addiction*, 103(7), 1131-1138.
24. Kuo, M., Wechsler, H., Greenberg, P., & Lee, H. (2003). The marketing of alcohol to college students: the role of low prices and special promotions. *American Journal of Preventive Medicine*, 25(3), 204–211. [https://doi.org/10.1016/s0749-3797\(03\)00200-9](https://doi.org/10.1016/s0749-3797(03)00200-9)
25. www.alcoholinfo.nl
26. Cantor, D., Fisher, B., Chibnall, S. H., Townsend, R., Lee, H., Thomas, G., ... & Westat, Inc. (2015). Report on the AAU campus climate survey on sexual assault and sexual misconduct.
27. Kuyper, L., De Wit, J., Adam, P., Woertman, L., Van Berlo, W. (2010). Grensoverschrijdende seksuele ervaringen en gedragingen onder jongeren. De belangrijkste resultaten tui het onderzoek 'laat je nu horen!'. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 24, 90-103.

Bijlage 1 Voorbeeldbrief aan beoogde werkgroepleden

Gemeente Rotterdam

*Medewerking om te komen tot een gezamenlijk
(onderwijsinstellingen, studenten
(gezelligheids)verenigingen) gedragen projectvoorstel om
middelengebruik (alcohol/drugs) onder studenten te
verminderen.*

Onderwerp:

Terugdringen middelengebruik onder
studenten

Bezoekadres: Het Timmerhuis
Halvemaanpassage 90, Rotterdam
Postadres: Postbus 70032
3000 LP Rotterdam
Internet: rotterdam.nl

Van: Geert Bruinen

Datum: 4 maart 2020

Beste projectdeelnemer,

De gemeente Rotterdam heeft in 2019 het programma Drugs & Alcohol II Blijf Helder afgerond. Naar aanleiding van de behaalde resultaten zijn focuspunten opgesteld voor het verder terugdringen van alcohol- en drugsgebruik. Op deze punten wil de gemeente zich de komende jaren richten. Een van de focuspunten is aandacht voor middelengebruik onder studenten op het HBO en WO:

"Gebruik onder studenten op het HBO en de universiteit is hoog. Dit gebruik willen we in samenwerking met de zorgmanagers van de verschillende instellingen terugdringen. Hierbij wordt naast de aandacht voor alcoholgebruik ook drugsgebruik en andere psychosociale problematiek preventief aangepakt."

In aansluiting op het Nationale Preventieakkoord heeft de gemeente Rotterdam het beleidskader "Gezond 010: het akkoord" in december 2019 gelanceerd. Een van de aandachtspunten hierin is de aanpak van middelengebruik onder studenten.

In 2019 heeft het Trimbos-instituut een onderzoeks- en werktraject uitgevoerd in opdracht van de gemeente Rotterdam. Hiermee is een aanzet gemaakt tot een aanpak van middelengebruik onder studenten. In dit traject is de samenwerking met lokale partners, Hoge School Rotterdam, Codarts, EUR, Erasmus Sport, Youz en in samenspraak met de Rotterdamse Kamer van Verenigingen verschillende studentenverenigingen, tot stand gekomen en zijn afspraken gemaakt over het vervolg op dit traject, waaronder het gezamenlijk opstellen van prioriteiten en een actieve rol in de uitvoering hiervan.

Na de tweede bijeenkomst op 3 maart hebben we met elkaar afspraken gemaakt over het in kaart brengen van de verschillende beleidsplannen bij de verschillende organisaties en de wijze waarop preventie en zorg de aandacht krijgt. Ook monitoring en mogelijke aansluiting op de landelijke monitoring wordt door alle participanten in kaart gebracht.

We zijn met zijn allen zeer trots op de wijze waarop bereidheid en gezamenlijkheid voor het oppakken van deze uitdaging tot uiting komt in de bijeenkomsten. Maar voor de volgende stap zult u binnen uw organisatie ook ruimte moeten kunnen nemen om deze opdrachten te kunnen uitvoeren. In juni zullen we tijdens de derde bijeenkomst de opbrengsten met elkaar delen en komen tot een gezamenlijke norm rond middelengebruik. Ook zullen we dan concrete stappen (grote en ook kleine haalbare) formuleren, passend bij de organisatie, om middelengebruik onder studenten terug te dringen.

Vriendelijke groeten,

Namens de gemeente Rotterdam, afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling

Bijlage 2 Invulformat informatieverzameling

Dit format wordt ingevuld door de gemeentelijk projectleider. Het is een inventarisatie voor alle betrokken instellingen en verenigingen. De projectleider beantwoordt alle vragen met de input van de werkgroepleden. De vragen worden idealiter per deelnemende partij ingevuld.

Doel: 1. Monitoring, 2. Alcoholbeleid op onderwijsinstellingen en bij studenten(sport) verenigingen, 3. Alcoholpreventie en zorg of 4. Duurzame en structurele samenwerking [kies het doel dat van toepassing is]

[Kernthema]	
Welke interventies zijn er vanuit jouw instelling? Zijn er documenten over die je kunt meesturen?	
Wat wordt er nog niet uitgevoerd en zou wel nuttig zijn?	
Wat wordt er nu gedaan aan doorverwijzing (ook vanuit onderwijsinstellingen en studenten(sport) verenigingen)?	
Welke interventie zou op de korte termijn kunnen worden uitgevoerd?	

Bijlage 3 Vragenlijst inventarisatie

De projectleider neemt deze vragenlijst één op één af bij de werkgroepleden voorafgaand aan de eerste werkgroepbijeenkomst. Indien dit niet mogelijk is wordt de vragenlijst zo snel mogelijk in de planvormingsfase afgenomen.

[Over de persoon zelf]

1. Wat is je naam?

2. Welke organisatie en/of groep vertegenwoordig je?

3. Wat is je functie?

[Korte- en lange termijn doelen]

4. Korte termijn doelen

Hier doen we een aantal voorzetten voor korte termijn doelen en inventariseren we welke volgens de betrokken partijen de hoogste prioriteit heeft.

Thema	Doel	Hoge prioriteit	Prioriteit	Neutraal	Lage prioriteit	Geen prioriteit
Monitoring	[zelf in te vullen]					
Alcoholbeleid op onderwijsinstellingen						
Alcoholbeleid bij studenten(sport) verenigingen						
Alcoholpreventie en zorg						
Handhaving						

5. Zijn er korte termijn doelen die je zou willen toevoegen?

Ruimte voor toelichting

[hier ook de vraag meenemen hoe doelen bereikt kunnen worden en wie daarvoor nodig zijn]

6. Lange termijn doelen

Hier doen we een aantal voorzetten voor lange termijn doelen en inventariseren we welke volgens de betrokken partijen de hoogste prioriteit heeft.

Thema	Doel	Hoge prioriteit	Prioriteit	Neutraal	Weinig prioriteit	Geen prioriteit
Monitoring	[zelf in te vullen]					
Alcoholbeleid op onderwijsinstellingen						
Alcoholbeleid bij studenten(sport) verenigingen						
Alcoholpreventie en zorg						
Handhaving						

7. Zijn er lange termijn doelen die je zou willen toevoegen?

Ruimte voor toelichting

(Hier ook meenemen hoe doelen bereikt kunnen worden en wat daarvoor nodig is.)

[Normen]

8. Normen

Hier doen we een aantal voorzetten voor normen waaraan gewerkt kan worden met de projectgroep. Per norm geeft de persoon die we spreken aan of zij het eens zijn met deze norm. Bij de toelichting kunnen ze voorstellen doen voor andere normen of aanpassingen op de voorgestelde normen.

Norm	Ze er mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Ze er mee oneens
[zelf invullen]					

Ruimte voor toelichting

[hierin meenemen of er andere normen zijn die belangrijk zijn]

[Korte termijn acties]

9. Korte termijn acties: Wat kan volgens jou nu of in de nabije toekomst ondernomen worden?

(Hier kleine acties benadrukken: kan iemand iets uitzoeken, schrijven, navragen, versturen, et cetera.)

10. Hoe zie jij je eigen rol hierin?

11. Hoe zie jij de rol van anderen hierin?

[Structurele acties]

12. Welke jaarlijkse activiteiten zijn er vanuit de onderwijsinstellingen/studieverenigingen/studenten(sport)verenigingen waarbij aandacht kan worden gegeven aan het onderwerp middelengebruik (denk aan introductieweek et cetera)?

13. Welke communicatiekanalen kunnen benut worden om studenten bewust te maken van faciliteiten/hulpverlening in het kader van middelengebruik (denk aan website, flashboard et cetera)?

14. Wat kunnen onderwijsinstellingen/studieverenigingen/studenten(sport)verenigingen onderling afspreken met betrekking tot het middelengebruik van studenten? Voorbeeld: er is eens per half jaar contact met vertegenwoordigers van studieverenigingen om te inventariseren hoe het eraan toegaat op het vlak van middelengebruik.

15. Is er op de onderwijsinstellingen een zorg coördinator?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Andere functie
- ☐ Anders

16. Is er bij de studentenvereniging een vertrouwenspersoon?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Anders

17. Hoe vindt de overdracht plaats naar de nieuwe bestuursleden van de studenten(sport)verenigingen? Hoe borgen we de aanpak en de aandacht voor middelenbeleid?

